

LEREN VAN ONDERWIJS TIJDENS CORONA

Docenten over fysiek en online leren

De verwachting was dat studenten na corona weer massaal naar de campus zouden trekken om college te volgen en elkaar te ontmoeten. Het tegendeel blijkt waar en universiteiten delen zelfs gratis broodjes uit om studenten weer in de collegebanken te krijgen. Wat zijn de ervaringen van docenten en hoe organiseren zij het onderwijs inmiddels?

Al enkele jaren werken het Center for People and Buildings (CfPB), Schooldomein en de Vrije Universiteit samen om studenten onderzoek te laten doen naar de fysieke leeromgeving. Door de overheidsmaatregelen gedurende de COVID-19-pandemie moesten de Nederlandse onderwijsinstellingen het onderwijs in aangepaste vorm organiseren. Voor de Nederlandse universiteiten betekende dit een verschuiving van fysiek onderwijs op de campus, naar online en hybride onderwijs tijdens de pandemie. Twee groepen van de Faculteit Sociale Wetenschappen van de VU deden kwalitatief onderzoek naar het hybride werken/onderwijs tijdens de COVID-19 pandemie (2020-2022). Wat is voor hen de gewenste vorm van het toekomstige hybride werken en hybride onderwijs? Zij onderroegen docenten uit het wetenschappelijk en hoger beroepsonderwijs.

ERVARING HYBRIDE WERKEN

Docenten verwachten dat het hybride werken blijft en ze hopen het ook. Dat leidt tot een vorm waarbij docenten deels op de campus en deels op een andere (thuis-)werkplek onderwijs verzorgen. Veel respondenten geven aan dat zij hybride werken als functioneel en ook prettig ervaren. Hybride werken maakt het docenten mogelijk een werkomgeving te kiezen die het beste aansluit bij de beschikbare tijd en de uit te voeren taken. De gekozen werkomgeving moet goed ingericht zijn en dat houdt in dat er voldoende technologische hulpmiddelen zijn. Respondenten die beschikken over een aparte werkruimte, zoals een kantoor in de woning, benadrukken de toegevoegde waarde van deze werkruimte. Een aparte werkruimte zorgt voor rust en faciliteert een werksfeer. De verwachting van docenten is dan ook dat de universiteit het thuiswerken blijft faciliteren en voldoende technologische ondersteuning biedt. Wel misten

docenten de sociale interactie bij het thuiswerken; het fysiek ontmoeten van collega en student op de campus is belangrijk voor het informele contact en om kennis uit te wisselen. Docenten adviseren om meer stille werkplekken op de campus aan te bieden. Zij zijn eerder geneigd naar de campus te komen, wanneer deze plekken in voldoende mate

beschikbaar zijn. In de praktijk is dat niet altijd het geval. Nu betreft het veelal flexwerkplekken die bestaan uit open kantoortuinen, die aansluiten of worden onderbroken door kantoren met glazen wanden, vergaderruimtes en zitplekken. Docenten doen de suggestie dat er vanuit de universiteit een tool wordt ontwikkeld waarin kan worden aangegeven wat de beschikbaarheid van werkplekken is op de campus. Via deze tool kan de universiteit aangeven hoe druk het op de opleidingsafdeling is en welke plekken op deze afdeling nog beschikbaar zijn, zodat een docent een goede afweging kan maken.

ACTIVITEITEN BLENDED LEARNING

Blended learning betekent gemixt leren. Hierbij worden verschillende manieren van leren tot één leervorm gemaakt. De meest gebruikte definities zijn:

- Een mix van leren met en zonder technologie. Bijvoorbeeld: een combinatie van e-learning en klassikaal leren.
- Een mix van vormen van e-learning, zoals synchroon en asynchroon e-learning. Bij synchroon e-learning leer je tegelijk met andere studenten, maar je bent op verschillende locaties. Bij asynchroon e-learning leer je op je eigen tijd

en in je eigen tempo. Er is wel interactie met medestudenten, maar je werkt niet allemaal op hetzelfde moment aan een opdracht.

- Een mix van didactische strategieën, ongeacht het gebruik van technologie.

Blended leren of hybride onderwijs wordt met name voor werkcolleges als onplezierig ervaren. Dit komt omdat sociale interactie tijdens deze sessies gemist wordt. Het face-to-face contact tussen docent en student en tussen studenten onderling is van belang voor het leerproces en groepsverloop binnen een werkgroepsessie. Respondenten geven aan lastig hun aandacht te kunnen verdelen onder de twee groepen studenten, waardoor de groep die op locatie aanwezig is vaak meer aandacht krijgt dan de groep die het werkcollege vanuit huis volgt. Naast deze verdeling van aandacht komt het ook vaak voor dat studenten die de werkgroep digitaal meevolgen de camera uit hebben staan, waardoor het voor de docent lastig wordt om deze studenten te betrekken in het leerproces.

Docenten vinden online effectief voor lessen waarbij er kleine werkgroepen worden begeleid, zoals bijvoorbeeld thesis-begeleiding, of als er behoefte is aan individuele begeleiding tussen docent en student. Ook praktische zaken – zoals een vragenuurtje – zouden gemakkelijk online kunnen plaatsvinden. Voordeel van een online afspraak is ook dat er geen wacht- of reistijd is. Het belang van interactie speelt een minder grote rol bij hoorcolleges, waardoor een hybride les in deze vorm makkelijker in te richten is. Hybride lesgeven blijft desondanks een uitdaging waar verschillende vormen van ondersteuning voor nodig zijn. Een minimale voorwaarde die docenten noemen is dat *alle* collegezalen van de juiste technologische hulpmiddelen zijn voorzien.

FACILITEITEN HYBRIDE ONDERWIJS

De ondervraagde docenten geven aan dat de faciliteiten en technologieën vaak onvoldoende zijn om kwalitatief solide, hybride onderwijs te kunnen geven. Daarom nemen de meeste respondenten de eigen laptop mee naar de lokalen of collegezalen als er vanuit dit lokaal les wordt gegeven. Het is ook vaak onduidelijk welke faciliteiten beschikbaar zijn per onderwijsruimte, waardoor het niet zeker is of de onderwijsruimte beschikt over passende audiovisuele voorzieningen. De meeste collegezalen zijn enkel voorzien van beamers en geluidsapparatuur. Docenten die onderwijs geven in verschillende gebouwen op de campus, geven aan het vervelend te vinden dat de verschillende locaties op de campus zijn voorzien van diverse hardware- en softwaresystemen. Hoewel de collegezalen zijn voorzien van geluidsapparatuur, is het voor de docent niet mogelijk om een enkele microfoon aan te sluiten ►

op zowel het videobelprogramma, als op de speakers in de collegezaal. Docenten geven aan behoefte te hebben aan faciliteiten, waardoor studenten meer zicht hebben op de ruimte waarin het onderwijs wordt gegeven. Hierbij moet worden gedacht aan verscheidene camera's die gericht zijn op meerdere delen van de zaal of het lokaal. De beperking van de huidige faciliteiten is dat de camera enkel gericht is op de groep of op de docent. Aanbevelingen tot verbetering zijn 360°-camera's, die de bewegingen van de docent volgen en de twee sferen samenbrengt door een 360°-view. Doel is om de interactie tijdens het onderwijs te bevorderen en verder te stroomlijnen.

respondenten van het hbo een sterkere voorkeur hadden voor het fysieke lesgeven op locatie. Dit kwam bij respondenten van het wo minder sterk naar voren. Een reden voor het belang van fysiek onderwijs binnen het hbo zou kunnen zijn dat studenten meer directe ondersteuning krijgen van docenten. De afstand tussen docenten en studenten op het hbo is veel kleiner dan op het wo. Ook blijkt de communicatie informeler te verlopen. Dat stelt ook eisen aan de werkplek van de docent in het hbo; deze is meer flexibel in te richten, naar de wens van de docent. Opvallend uit het onderzoek is dat docenten op het hbo en het wo hun rol als

De chat in het videobelprogramma zal dan niet meer gebruikt mogen worden; docenten bepleiten een optie waarbij studenten op het scherm verschijnen en hun vraag live kunnen stellen tijdens de les. Daarnaast zijn workshops om de vaardigheden te verbeteren belangrijk. Hierin wordt er informatie gedeeld over de mogelijke inrichting van lessen, het gebruik van (videobel)software, het opnemen van video's en het gebruik van interactieve hulpmiddelen ter ondersteuning van de lessen.

VERSCHILLEN DOCENTEN HBO EN WO

Verder hebben studenten de overeenkomsten en verschillen tussen hbo- en wo-docenten onderzocht. Uit de interviews met docenten bleek dat de

docent verschillend omschrijven. Hbo-docenten beschrijven hun rol als coachend of motiverend en wo-docenten vragen zich vooral af hoe zij informatie het beste kunnen overbrengen. Het doen van onderzoek is voor docenten aan het wo belangrijker dan het geven van onderwijs. Dit leidt ertoe dat docenten aan het wo minder tijd steken in het bevragen van de huidige inrichting van het onderwijs. ◀

▶ De volgende studenten van de Department of Organization Sciences van de Vrije Universiteit hebben onder leiding van docent Sytze Kingma aan het onderzoek gewerkt: Heather Bennis, Fleur Juffermans, Nikki Streefkerk, Selen Umut, Eline Bremer, Gillvan van Ham, Melissa Gerritsen en Sander van Kleunen.